

festivalová recenzia – **hlavný program**

ČAJKA

Divadlo z Pasáže Banská Bystrica

autorka recenzie: Diana Pavlačková

predstavenie na festivale Dotyky a spojenia:

24. 6. 2023 v Martine

Křdeľ tvoria jednotlivci

Divadlo z Pasáže už niekoľko rokov dokazuje, že ich tvorba nie je len arteterapiou pre hercov a herečky súboru, no je natoľko kvalitná, že dokáže konkurovať aj veľkým kamenným divadlám či iným nemarginalizovaným profesionálnym zoskupeniam. Potvrďuje to aj fakt, že sú v posledných rokoch zaradení do programov našich najväčších divadelných festivalov, Dotyky a spojenia nevnímajúc.

Divadlo sa rozhodlo opätovne spolupracovať s režisérkou Monikou Kováčovou a výtvarníčkou Ivanou Mackovou. Komplementárnosť poetiky týchto tvorkýň a špecifik súboru Divadla z Pasáže potvrdila už ich predošlá úspešná spolupráca na inscenácii *Norma* (ktorá bola napríklad otváracím predstavením festivalu Divadelná Nitra). Ich najnovšie spoločné dielo, inscenácia *Čajka*, rovnako kvalitne nadväzuje na túto spoluprácu.

Hlavným pozitívnym atribútom inscenácie je, že Kováčová vedie herecký súbor k prejavu vlastného ja. Na javisku dáva priestor hercovi a herečkám vyjadriť svoje vlastné pocity, sny, túžby, strachy, a to tak, že tieto autentické výpovede synteticky zapája do celkového javiskového tvaru. Všetky tieto atribúty sa spájajú v dielo, ktoré svojou čistotou a ľudskosťou ilustruje ľudskú túžbu po tom niekam patriť, no zároveň si uchovať svoju jedinečnosť a slobodu.

Kováčovej koncepcia je postavená primárne na poetických, symbolických obrazoch, ktoré zároveň jasne komunikujú základné témy. V prípade tejto inscenácie sú to témy inakosti, samoty, túžby po slobode i prijatí, či odvahe vystúpiť, odlíšiť sa od davu. Tentokrát siahli aj po prozaickej predlohe, ktorá tematicky a príbehovo orámcovala tieto základné témy inscenácie. Vybrali si novelu Richarda Bacha *Čajka Jonathan Livingston*, ktorej hlavné témy sú osobnostne blízke aj hercom a herečkám súboru, symbolické a metaforické obrazy zase poetike Moniky Kováčovej. Symbolický dej novely však priamo nedramatizujú, skôr sa ním inšpirujú, využívajú ho ako námet pre vyjadrenie vlastných výpovedí cez príbeh čajok.

Herci a herečky vo svojich autentických výpovediach hovoria primárne o svojich snoch a túžbach, no i zdieľajú svoje fantazijné uvažovanie. Každý dostáva pomerne rovnocenný priestor pričom fyzické konanie či spôsob výpovede je prispôsobený ich osobnostiam i možnostiam. Vďaka tomu vidíme, kto má bližšie k humoru, kto je introvertnejší, či kto rád rozpráva o svojich myšlienkach. Všetko je to však harmonicky režijne poskladané do kompaktného inscenačného celku. Z môjho pohľadu robia práve tieto aspekty toto dielo výnimočným.

Inscenáciu formálne delia na viacero obrazov. Hlavné slovo má reprodukováný hlas (Juraj Smutný), ktorý nás vedie príbehom čajky odlišujúcej sa od svojho krdľa, no je i ponáškou na biblický príbeh stvorenia sveta. V tomto prípade ide o stvorenie osobitého univerza tvorivého tímu priamo na scéne. Výpovedná je v tomto smere hneď prvá časť – vznik mora, ktorá je tu koncipovaná ako recept. Zatiaľ čo jeden z hercov hovorí do mikrofónu krok po kroku návod na vytvorenie mora, herečky tieto kroky aj priamo na scéne demonštrujú – do akvárií nalievajú vodu, sypú soľ, ukladajú kamene a mušle, na záver aj „šum“, ktorý vzniká vďaka šumivým tabletám. Exaktné, číselné delenie scén je pravdepodobne veľmi nápomocné pre herecký súbor, aby sa ľahšie zorientovali v dianí na javisku, no zároveň je do príbehu a diania na scéne vnesené úplne nenásilne.

Príbeh zaznievajúci z reproduktorov herec a herečky na scéne ilustrujú pomocou pohybu a práce s objektom. Nejde však o prvoplánovú ilustráciu, skôr dotvorenie slova pomocou poetických obrazov vznikajúcich na scéne v reálnom čase vďaka hereckej práci. Pracujú napríklad s objektmi, ktoré pozostávajú z kovového ohybného tela a peria (objekt pripomína prerobenú stolnú lampu s viacerými kĺbmi). Tieto objekty využívajú pre stvárnenie čajok – či už ich animovaním alebo napríklad aj tieňohrou. Všetko dianie sa odohráva na bielom baletizole a s jednoduchým, no dômyselným svetelným dizajnom. Vznikajú jednoduché, no veľmi výpovedné obrazy vystihujúce podstatu komunikovaných tém.

Kováčovej sa podarilo na scéne vytvoriť množstvo krehkých obrazov dotýkajúcich sa až akejsi univerzálnej ľudskej podstaty. Pocity a túžby hereckého súboru vo svojej podstate zdieľame všetci a prostredníctvom pohybu a práce s objektami sú odkomunikované ako úplne základné „človečenské“ témy. Označenia neurodiverzitní a neuronormatívni sa vďaka tomu stierajú a naše svety sa stretávajú pri tom, že sme všetci ľudia túžiaci po láske, slobode, byť samými sebou a prijatí.